

УДК 316.774:343.353:316.7(477)

Л. Усаченко,
М. Сибирякова

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Досліджено роль засобів масової інформації (далі – ЗМІ) у формуванні громадянської антикорупційної культури українського суспільства. Визначено функції засобів масової інформації в сучасному суспільстві. Проаналізовано особливості економічного механізму ЗМІ в умовах ринку.

Ключові слова: засоби масової інформації, функції, системи взаємодії політики і засобів масової інформації.

На сьогодні корупцією в Україні вражено більшість сфер суспільного життя, що посилює соціальну напругу, породжує у населення зневіру у здатності влади здійснювати організаційні та практичні заходи щодо подолання системної кризи. Корупція проникла у владні інституції, залучила у свої сіті чимало державних службовців, політичних і громадських діячів, що значною мірою сприяє небувалому зростанню в Україні “тіньової” економіки та економічної злочинності, підриває стабільність і систему правопорядку, захищеність прав, свобод і законних інтересів громадян, загрожує конституційному і суспільному ладу.

На міжнародному рівні Україна набула репутації надзвичайно корумпованої держави, про що свідчать негативні оцінки авторитетних вітчизняних та міжнародних неурядових організацій, зокрема таких, як “Трансперенсі Інтернешнл”, “Міжнародна Амністія”, “Українська Гельсінська спілка”. Зокрема, у рейтингу країн щодо рівня сприйняття корупції, підготовленого “Трансперенсі Інтернешнл”, у 2008 р. Україна посідала 134 місце, у 2009 р. – 146 з 180, опинившись на одному рівні з такими країнами, як Росія, Кенія, Зімбабве, Еквадор, Камерун та Сьєрра-Леоне [1]. Погіршення ситуації в галузі розповсюдження корупції як у державному, так і в приватному секторах економіки, фахівці “Трансперенсі Інтернешнл” пояснюють політичною кризою в країні, а також досить толерантним ставленням громадян України до осіб, причетних до корупційних проявів.

Найбільш небезпечні кримінальні форми державності вперше системно проаналізував російський дослідник-африканіст Л. Гевелінг. Він не ідеалізує вже усталені ліберально-демократичні моделі суспільного життя, до яких належить, наприклад, західний варіант “брокерської держави”, що складається з численних формальних і неформальних груп тиску і домінуючих коаліцій. Л. Гевелінг бачить прямий зв’язок між корупцією і формуванням кримінально-деструктивних форм державності [2].

Корупція з’являється тоді, коли законодавством передбачена плата, пов’язана з державним регулюванням різних сфер економічного життя (введенням експортно-імпорتنим обмежень, наданням субсидій і податкових пільг підприємствам або галузям, наявністю контролю над цінами тощо). Масштаби корупції зменшуються, якщо законодавством країни передбачаються зменшення різних зовнішньоторговельних обмежень, якщо промислова політика будується на

принципах рівних можливостей для всіх підприємств і галузей, а також якщо зарплата чиновників вища, ніж у працівників приватного сектора тієї ж кваліфікації.

Проведемо українські паралелі. За песимістичними оцінками експертів частка тіньового обороту в економіці України може досягти 90% у найближчі два роки. Причина – складна і корумпована дозвільна система (на сьогодні налічується близько 2365 видів робіт, що вимагають ліцензій або дозволів понад 85 контролюючих державних органів), надважке податкове законодавство (законодавством передбачено понад 100 податків і зборів), ускладнене податкове адміністрування. Як бачимо, наявність економічних і інституційних причин корупції в Україні є очевидною. Але не треба забувати і про соціально-культурні причини корупції, які так само притаманні Україні. Серед них: деморалізація суспільства, недостатня інформованість і організованість громадян, громадська пасивність у відношенні свавілля “можновладців” [3].

У світовій практиці існують три стратегії протидії корупції: *стратегія усвідомлення, стратегія попередження і стратегія верховенства закону*. Вивчення досвіду зарубіжних країн щодо їх застосування дозволяє виявити найбільш прийнятні та дієві для України важелі протидії корупції, визначити національну антикорупційну стратегію, що враховує кращий досвід розвинутих країн. Така стратегія має будуватись на реальній практичній взаємодії державних і громадських структур в Україні, оскільки ключовим партнером у боротьбі з корупцією завжди є громадянське суспільство. Проте потрібно відзначити, що громадянське суспільство в Україні також деформоване корупцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що масштаби корумпованості влади в Україні мають тенденцію до невинного зростання, загрожуючи втратою важелів керування державою з боку легітимної влади та припиненням демократичного розвитку держави. Корупція охопила всі ланки органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Про нагальну потребу вжиття ефективних заходів у сфері протидії корупції неодноразово наголошував Президент України, що зазначалось у рішеннях Ради національної безпеки і оборони України. Зокрема, на засіданні Ради Національної безпеки і оборони України 11 вересня 2009 р. діяльність Уряду в напрямку протидії корупції визнано повільною та неефективною, а також зауважено, що із 24 завдань щодо боротьби з корупцією, визначених рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2008 р. “Про стан протидії корупції в Україні”, введено в дію Указом Президента України № 1101 від 27 листопада 2008 р., виконано менше третини. Дотепер не затверджено нову редакцію плану заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності” на період до 2010 р. До сьогодні не створено належної законодавчої бази для більш ефективної протидії корупції, невирішеними залишаються питання посилення відповідальності за корупційні діяння, обмеження імунітетів, інституційного забезпечення протидії корупції, впровадження судової реформи [4].

Поширення корупції в Україні вимагає від суспільства та держави створення дієвої системи заходів щодо боротьби з нею, посилення ролі інститутів громадянського суспільства у вихованні громадян. Система заходів щодо протидії корупції має будуватись на ідеології людської гідності, в якій поняття честі, совісті, справедливості не є “порожнім звуком” для громадян і особливо для правлячої політичної еліти та бюрократії, адже для нашої країни зі слабкими демократичними традиціями від “зразків” політичної поведінки і розуміння громадянськості

правлячої політичної елітою і бюрократією багато в чому залежить процес прискорення розвитку суспільства до реальної демократії та цінностей, прописаних в Конституції України. Це реальний шлях подолання суперечностей між владою і суспільством, шлях створення передумов і умов громадянської ідентифікації в країні.

Багато країн пройшли успішно цей шлях і можуть бути нам у цьому реальними зразками. Історія їх розвитку свідчить, що влада не обов'язково веде суспільство до корупції або, навпаки, облагороджує його. Ступінь притаманності владі такої якості, як чесність залежить від багатьох умов та різних комбінацій факторів у суспільстві [5]. Автори роботи "Влада, корупція і чесність" відомі американські вчені А. Рогоу і Г. Лассуелл зробили висновок, що схильність до чесності або корупції пов'язані із престижем і мораллю інституту влади. Якщо керівництво інституту не служить моральним взірцем, пов'язані із ним люди або службовці можуть добровільно погодитися на корупційні дії або можуть не надати особливого опору корупційній спокусі. Якщо представники інституту колективно не проводять в життя моральні норми, схильність окремої людини до корупції посилюється. Інститути з високим і зростаючим престижем та мораллю залучають більше амбітних людей, які думають про кар'єру, аніж людей нечесних, зацікавлених у сприянні особистому добробуту. Інститути, що втрачають владу чи престиж, більше залучають людей корумпованих, що піклуються про своє багатство, ніж зацікавлених у успішній кар'єрі [6].

Теорія політичної модернізації громадянської культури та стабільності демократії Г. Алмонда і С. Верби дає розуміння індивідуальних культурних і психологічних факторів, що сприяють або перешкоджають корупційному поведінню на нижньому рівні. Громадянська культура є особливим різновидом культури, що репрезентує сукупність духовних, моральних якостей, ціннісних орієнтацій та світоглядно-психологічних характеристик особистості та відображає сферу громадянського суспільства [7]. Складовими громадянської культури є громадянська освіченість, компетентність, активність, зрілість, досвід громадської діяльності. Основними засобами формування громадянської культури в сучасному українському суспільстві є громадянська освіта, соціальні медіа, засоби масової інформації. Саме ролі ЗМІ як чинника формування громадянської культури присвячена стаття.

Для виявлення потенціалу ЗМІ як чинника формування громадянської культури, необхідно визначити функції ЗМІ в сучасному суспільстві. У більшості демократичних країн ЗМІ є приватно-підприємницьким інститутом, галуззю економіки, в якій зайняті сотні тисяч осіб. Вважається, що у міру отримання економічної самостійності ЗМІ стають дійсно вільними від контролю з боку держави, найбільших корпорацій, рекламодавців, а також знаходять свободу і максимально наближаються до ідеалу, свободи ЗМІ, свободи друку.

Ця свобода необхідна для виконання ЗМІ функції з інформування всіх про все, що дозволяє громадянам робити свій власний вибір, знайти власну позицію і надалі втілити її в життя. ЗМІ не просто доносить інформацію до громадян, але міняє та формує їх погляди і позиції.

Окрім критики окремих явищ та неупередженого висвітлення подій ЗМІ можуть демонструвати моделі та формувати стереотип громадянської поведінки, спонукати до соціальної активності, пропонуючи моделі громадянської взаємодії. За соціальної трансформації відбуваються зміни на рівні ідеології, інститутів влади,

формування повноцінного громадянського суспільства, культурних установок. Значення ЗМІ у цей період зростає насамперед внаслідок розширення соціальних функцій, здійснюваних цим інститутом в трансформованому суспільстві. ЗМІ володіють широкими можливостями для підтримки соціально значущих суспільних ініціатив, трансляції і пропаганди громадянських цінностей та ідеалів.

Російський соціолог, дослідник ролі ЗМІ в суспільстві І. Фомічева виділяє такі основні функції ЗМІ: контролюючу, інформаційну, комунікативну, інтегративну. Реалізація контролюючої функції можлива при незалежності ЗМІ як з політичного, так і з економічного боку. Критика і контроль – дві тісно між собою пов'язані функції, необхідні для нормального здійснення відносин між державою, її представниками та громадянським суспільством. У цих вертикальних відносинах позиція актора може формуватися і коректуватися.

Для здійснення взаємодії громадянського суспільства і влади громадяни повинні мати доступ до об'єктивної і повної інформації про події (інформаційна функція ЗМІ) та можливість висловити свою думку з найбільш важливих питань суспільно-політичного життя (комунікативна функція ЗМІ) або, принаймні, знайти в масовій комунікації думку, що є близькою до своєї власної думки. Таким чином за допомогою ЗМІ громадяни реалізують і укріплюють позицію актора, що має пряме відношення до формування елементів громадянської культури.

Однією із найважливіших функцій ЗМІ, з огляду формування громадянської культури, є функція інтеграції [8]. Громадянська культура об'єктивувалася в громадянських інститутах, в умінні колегіально відстоювати асоціативні інтереси. Функція інтеграції ЗМІ поза сумнівом повинна стимулювати формування громадянської культури.

Всі вище перелічені функції ЗМІ так чи інакше сприяють формуванню громадянської культури залежно від того, наскільки повноцінно ці функції виконуються ЗМІ.

Українські ЗМІ опинилися в складній ситуації: отримавши у 1992 р. свободу від державної цензури за Законом “Про інформацію”, вони потрапили в ситуацію несвободи економічної. Так сьогодні їх діяльність визначається не так традиційними для ЗМІ механізмами, як правом власності на ці засоби [9].

Сучасні українські ЗМІ стали центром суперечок еліт. Вони втратили якості засобу суспільної комунікації, виконують завдання маніпуляції, які прямо протилежні завданням формування громадянської культури.

Організація діалогу, публічного, відкритого і багатобічного є основним способом регулярної взаємодії влади і суспільства. Як відзначає український політик і державний діяч С. Гавріш, контент-аналіз преси показує, що у впливових загальнонаціональних газетах частка матеріалів читачів у відсотках до всього об'єму коливається від нуля до декілька десятків відсотка. Якщо 10 – 15 років тому редакційна пошта була повна читачьких листів і відгуків, то нині вони приходять у край рідко. Читачі ще є, але зворотний зв'язок з ними практично зник [10].

Парадокс і суть проблеми невиконання ЗМІ своїх первинних функцій, які одночасно є функціями формування громадянської культури, полягає в тому, що ЗМІ діють одночасно в соціальній і економічній сфері. Життєдіяльність цього організму як суб'єкта ринку пояснюється економічними законами, оскільки належить до економічної сфери, тоді як ефект життєдіяльності ЗМІ розповсюджується на соціальну сферу.

Щоб відкоректувати соціальний ефект, необхідно розібратися в особливостях економічного механізму ЗМІ в умовах ринку, тобто відповісти на запитання: чи може існувати свобода комунікацій в сучасному суспільстві?; чи можуть ЗМІ в умовах вільної ринкової конкуренції в принципі адекватно здійснювати свої демократичні функції, бути фактором формування громадянської культури? Ці питання на сьогодні стають актуальними і відповіді на них часто дає західна практика.

У таких країнах, як Сполучені Штати Америки, Італія, Польща і Великобританія, згідно з дослідженнями відомого британського політолога Дж. Кина, головною темою суспільних дискусій про майбутні контури (компетенцію та повноваження) засобів масової інформації є проблема “свободи друку”, що сформувалася в умовах приватно-ринкової конкуренції [11].

Таким чином, засоби комунікації як суспільне благо потрібно захищати не лише від державного контролю, а й від посягань із боку ринкового лібералізму.

У цьому сенсі не можна недооцінювати деякі важливі практичні досягнення суспільних ЗМІ. Як відзначає британський дослідник масової культури Колін Спаркс, зроблена у ХХ ст. спроба дати по каналах радіо і телебачення доступні всім змішані програми безперечно розширила обізнаність людей про суспільне життя. Вона сприяла введенню конкретних норм, що охоплюють такі питання, як об’єм і види реклами, доступність політичних проблем, збалансованню подачі новин і квоти зарубіжних передач. Модель суспільного телебачення узаконила участь простих громадян у передачах, що зачіпають спірні предмети і проблеми. Вона сприяла тому, що звичайний розмовний стиль зайняв гідне місце і широко показала якими є громадянськи розваги, створюючи передачі з ігор простих громадян, розповідаючи про випадки з їх життя або приносячи їм задоволення трансляцією таких різних між собою заходів, як футбольні і тенісні матчі, церковні служби і танці під найостанніші музичні хити [12].

На жаль, українське суспільство не перебуває у такому стані розвитку суспільних ЗМІ, хоча українська влада мала серйозні наміри щодо створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України, про що свідчить Указ Президента України “Про заходи щодо створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України” № 148/2008 [13].

Мета інформаційної політики в демократичній системі – дозволити найширшому діапазону уявлень і поглядів бути обнародуваними і забезпечувати умови, при яких всі можуть мати рівний шанс володіння суспільною увагою. Зрозуміло, що ця ідеальна ситуація ніколи не може бути досягнута практично, але можливо йти до неї далі, аніж на сьогодні ринок це дозволяє.

Американський дослідник Д. Галлін і італійський професор П. Манчіні аналізують моделі медіа у різних суспільствах за такими показниками:

– ступінь розвитку медіаринків і масової преси характеризує сучасний ступінь потужності електронних ЗМІ. Загалом, країни з низьким рівнем впливу друкованих ЗМІ характеризуються високим рівнем розвитку і впливом електронних ЗМІ, передусім телебачення;

– ступінь політичного паралелізму характеризує особливості зв’язків між ЗМІ, політичними партіями та іншими політичними групами, іншими словами – наскільки медіасистема відображає політичний поділ того чи того суспільства;

– ступінь розвитку журналістської професіоналізації характеризує потужність журналістів, власників, працівників ЗМІ як автономної соціальної групи, що об'єднується за професійною ознакою;

– ступінь втручання держави у діяльність окремих ЗМІ та медіасистему загалом [14].

На основі аналізу роботи медіасистем 18 демократичних держав Західної Європи та Північної Америки Д. Галлін і П. Манчіні проаналізували питання взаємодії ЗМІ і політики, проблеми політичної комунікації у демократичних державах, організації громадянського мовлення. Вони визначили за вказаними вище показниками три загальних системи:

– середземноморську, або модель поляризованого плюралізму, якій притаманні низький рівень тиражів газет, низька фактична професіоналізація медіаспільноти, високий рівень політичного паралелізму (ступеня пов'язаності ЗМІ з політичними партіями та фінансово-промисловими групами, зокрема регіональними; ця система розвинулася у країнах Південної Європи (Іспанія, Італія, Греція, Португалія);

– північно-європейську або демократичну корпоративістську модель, якій притаманні високий рівень розвитку усіх чотирьох вищезгаданих показників. Ця модель характерна переважно для країн Центральної і Північної Європи (Німеччина, Австрія, Швейцарія, Бельгія, Голландія, Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція); її назва пов'язана з визначальною роллю у діяльності ЗМІ стабільних соціальних груп-корпорацій;

– північноатлантичну або ліберальну модель, якій притаманні середній рівень тиражів масових газет, низький рівень політичного паралелізму, низький рівень втручання держави у справи ЗМІ, високий ступінь журналістської професіоналізації. Модель характерна для держав Північно-Атлантичного регіону (Великобританія, Ірландія, Канада, США).

Цікавість середземноморської моделі полягає в очевидній близькості рис медіасистем середземноморських країн до вітчизняної медіасистеми та медіа інших пострадянських країн.

Розглянемо основні риси середземноморської моделі. Газетна індустрія (масова преса і медіаринки) характеризується низькими тиражами, елітарною пресою, орієнтованою на висвітлення політики і дій політизованої влади. Визначальна роль у суспільній думці належить електронним ЗМІ і передусім телебаченню. Розвиток комерційних ЗМІ і внаслідок цього розвиток свободи преси здійснюються з запізненням і є слабкими явищами. Економічна самостійність ЗМІ перебуває на низькому рівні.

Політичний паралелізм: високий ступінь політичного паралелізму; зовнішній плюралізм; журналістика, орієнтована на коментарі; телерадіомовленням керують парламент або уряд; система “політика-над-телерадіомовленням”. Поширена інструменталізація медіа (використання як знаряддя досягнення власних цілей) з боку держави, уряду, партій та впливових промисловців, що мають зв'язки у політичних колах.

Професіоналізація: слабка професіоналізація, великою мірою зумовлена значним ступенем інструменталізації медіа. У південноєвропейських медіа відбуваються особливо гострі конфлікти навколо самостійності журналістів та медіаорганізацій, хоча напруженість і кількість цих конфліктів пов'язані ще і з тим,

що у країнах Південної Європи вони відбуваються більш відкрито, ніж в інших демократичних країнах.

Роль держави: сильне втручання держави; субсидування преси у Франції та Італії; періоди цензури; процеси швидкого і слабо контролюваного переходу до приватного комерційного телерадіомовлення (“дика дерегуляція”, за винятком Франції). Держава досі продовжує виступати в ролі власника, регулятора та надавача субсидій ЗМІ, однак ефективність її регулювання часто сумнівна.

На медіасистеми середземноморських держав великий вплив мали особливості розвитку політичних та соціальних систем цих країн, серед яких найголовнішими є: пізня демократизація, пізній розвиток ліберальних інституцій, поширеність у недавній історії авторитарних диктаторських режимів, розвиток поляризованого плюралізму в політичній сфері; слабкий розвиток раціонально-правової влади, високий розвиток клієнтелізму [15].

Висновки

ЗМІ, громадянська освіта, соціальні медіа, соціальні мережі є засобами формування громадянської культури. Проблеми невиконання ЗМІ своїх первинних функцій, які одночасно є функціями формування громадянської культури, полягають в тому, що ЗМІ діють одночасно в соціальній і економічній сфері. Інформатизація і світова глобалізація в епоху постіндустріального суспільства ставлять перед дослідниками безліч питань, що потребують врегулювання з урахуванням реального стану багатьох показників розвитку суспільства. Зокрема, в сучасній кризовій економічній ситуації підвищується роль антикорупційної громадянської культури як населення (громадян) так і кадрів державного апарату (зокрема державних службовців, працівників правоохоронних органів). Практично це актуалізує проблему взаємовідносин між владою і пересічним громадянином, вимагає рішучого проведення таких соціальнозначущих реформ, як територіальна, адміністративна, бюджетна та освітня. Проте вдале проведення реформ можливе лише за умови активної підтримки суспільства та зростання його довіри до влади.

Значну роль у формуванні позитивного сприйняття суспільством заходів щодо проведення реформ та щодо протидії корупції повинні відігравати українські ЗМІ. Проте проблема залучення ЗМІ у вирішення згаданого завдання у тому, що в реаліях існуючої економічної ситуації ЗМІ (за винятком рекламно-розважальних) не можуть бути не лише прибутковими, а навіть й самоокупними. ЗМІ утримують крупні бізнесмени та олігархи для здійснення свого впливу у суспільстві. Тому в українському суспільстві ЗМІ не виконують основної функції – відображення всього спектру основних поглядів з певної проблеми, не можуть бути основним засобом відкритості суспільства, коли будь-які питання є відкритими для громадського дискурсу.

В Україні існує надто багато табуованих тем та осіб. Так, проблема корупції “набуває конкретного обличчя” лише тоді, коли певна політична особа йде з влади і стає до неї в опозицію. ЗМІ перебувають на утриманні фінансово-політичних груп, а тому їх основною функцією вже є, власне, не об’єктивне інформування суспільства, а участь у міжклановій боротьбі. Таким чином друковані ЗМІ та телеканали на сьогодні не можуть вісвітлювати різноманітності позицій і поглядів. За таких обставин роль “псів демократії” поступово перехоплюють соціальні медіа (соціальні мережі, блоги та інші соціальні сервіси).

Література

1. Украина опустилась на 146 место в рейтинге коррупции [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.trust.ua/news/18612.html>.
2. Гевелинг Л. В. Клептократия. Социально-политическое измерение коррупции и негативной экономики. Борьба африканского государства с деструктивными формами организации власти [Текст] / Гевелинг Л. В. — М. : “Гуманитарий” Академия гуманитарных исследований, 2001. — 592 с.
3. Бережная И. Борьба с коррупцией в Украине. Удастся ли “крестовый поход”? [Электронный ресурс] / И. Бережная. — Режим доступа : <http://h.ua/story/255942/>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 вересня 2009 року “Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції” [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 870/2009. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/7488.html>.
5. Pogoу A. A. Власть, коррупция и честность [Текст] / Pogoу A. A., Лассуэлл Г. Д. ; пер. с англ. — М. : РАГС, 2005. — С. 89.
6. Там же. — С. 81, 82.
7. Almond G. The civic culture revisited. An analytic study [Text] / G. Almond, S. Verba ; contribut. : Abramovitz A., Almond G. et al ; General ed. — Boston ; Toronto : Little Brown, 1980. — 421 p.
8. Фомичева И. Д. СМИ как партиципарные коммуникации [Текст] : автореф. дис. на соиск. уч. степ. докт. филол. наук : 10.01.10 / И. Д. Фомичева. — М. : МГУ, 2002. — С. 19.
9. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>.
10. Гавриш С. Частка державних ЗМІ в інформаційному полі України має становити не менш як 10 – 15 відсотків, а не 3, як нині [Електронний ресурс] / С. Гавриш. — Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/1212500007.html>.
11. Кин Дж. Средства массовой информации и демократия [Текст] : пер. с англ. ; Кин Дж. — М. : Наука, 1994. — С. 49.
12. Sparks C. Goodbye, Hildy Johnson The Vanishing “Serious Press” / C. Sparks // Communication and citizenship: Journalism and the Public Sphere in the New Media Age [Text]. — 1991. — P. 58—74.
13. Про заходи щодо створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 148/2008. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/7488.html>.
14. Галлін Д. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / Галлін Д., Манчіні П. ; пер. з англ. — К. : Наука, 2008. — 320 с.
15. Там само. — 320 с.

**L. Usachenko,
M. Sybyriakova**

**THE ROLE OF MASS MEDIA IN THE FORMATION
OF CIVIL ANTICORRUPTION CULTURE
OF THE UKRAINIAN SOCIETY**

The role of mass media in the formation of civil anticorruption culture of the Ukrainian society is investigated. The functions of mass media in the contemporary society are defined. The peculiarities of mass media economic mechanism in the market conditions are analyzed.

Key words: mass media, functions, interaction systems of politics and mass media.